

מקור החיים

לוח יומי: שנה פשוטה — יא תשרי. י שבט. י סיון. שנה מעוברת — יא תשרי. כ שבט. כט אייר.

(ג) ועובר נמי המספר (ג) בַּמָּה דְּכָתִיב (דברים כד ח): "הַשָּׁמֶר בְּנִגְעֵי הַצְרַעַת לְשָׁמֶר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת", וּפְרָשׁוֹ בְּסִפְרָא (כחקתי פרשה א ג) דְּמָה

באר מים חיים

אצלם, כי השמר בנגע הצרעת — מנגע הצרעת, לשמור מאוד — שלא תבואך, ולעשות בה ככל אשר יורו אתכם הכהנים. וזכור את אשר עשה ה' אליך למרים — שתהא מזכיר זאת בפוך, עד כאן לשונו. ואף שאפשר לומר, דאף לדברי רמב"ן איננו לאו גמור, רק מרבויה בעלמא דלשמור מאוד דריש הספרא, ועיקר הלאו דהשמר — וכל שמירה הוא לא תעשה — אתי לקציצת בהרת, שהוא לאו גמור לכל מוני המצות, על כל פנים דינא דאורייתא הוא מרבויה דקרא, שציונו השם יתברך לשמור מאוד, שלא להסיח מלבנו מלהזהר מלשון הרע, כדי שלא יביא אותנו האיסור לצרעת:

ומה שמנינו אותו בגררא דלאוין, אף דקיימא לן (עירובין צו.) השמר דכתיב אצל עשה עשה, והכא כתיב אצל זכור שהוא עשה, כדלקמן בעשין אות א', וכן משמע ב"ספר חרדים" (פרק ט אות מה) [ד], משום דלענ"ד נראה דהכא שאני, כיון דעיקר קרא זה אתי ללאו גמור, והוא לאו דקציצת

שסיפר עליו איננו אמת כל-כך, על כן בודאי לא יבוס לערב בתוך הסיפור דבר שאיננו אמת, כדי להטעים את הדבר לפני השומע. וכן כתב בספר "יד הקטנה" (כפרק ט אות ח) מהלכות דיעות שלו [יא], דלאו זה כולל בכל גווי עיין שם:

ולאו זה כולל נמי להמקבל גם-כן כנ"ל, ובין על לשון הרע ובין על רכילות, כמו שמבואר בהדיא ב"שערי תשובה" לרבינו יונה (כמאמר ריג יב) ובמאמר רכה יג) עיין שם. וידוע דאיסור לשון הרע הוא בפניו ושלא בפניו כדלקמן, הרי דלאו זה כולל בכל השמונה אופנים:

(ג) ועובר נמי וכו'. מקור הדברים הוא בספרא הביאו הרמב"ן בפרשת תצא (דברים כד ט) וז"ל: "זכור את אשר עשה ה' אליך למרים" וגו', יכול בלבבך? כשהוא אומר: "השמר בנגע הצרעת לשמור מאוד ולעשות" (שם) הרי שמירת הלב אמור, הא מה אני מקיים זכור? שתהא שונה בפוך: וכתב הרמב"ן על זה וזה לשונו: ופירושה

א ו צ ר ה ח י י ם

[יא] המקבל לשון הרע הוא בכלל בעלי לשון הרע. ואמרו אשר בכלל אזהרות הלאו של לא תשא שמע שוא, כבר נכנס בה גם כן אזהרה למקבל לשון הרע, וכך אמרו במכילתא לא תשא שמע שוא הרי זו אזהרה למקבל לשון הרע. וענינו כי כל דיבור האסור הנמאס והנתעב אף על פי שהוא אמת נקרא שוא ושקר, כלומר שאין בו ממש ויסוד ואין טוב נמצא בו כי אם רע, כענין שנאמר אשר לא נשא לשוא נפשו וענינו לענינים רעים. חזאת היא אומרו יתברך לא תשא שמע שוא, ירצה שכאשר הדיבור הנתעב אסורין לדברו כמו כן אסורין לשמוע ולקבלו.

[יב] והנה הוזהרנו במה שכתוב לא תשא שמע שוא, שלא נאמין בלבנו ספור לשון הרע להחזיק במחשבתנו כי הדברים אמת, ולהכזות בעינינו את מי שנאמרו עליו.

[יג] והוזהרנו מן התורה שלא לקבל לשון הרע שנאמר לא תשא שמע שוא. ונאמר מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים. ופירשו חז"ל כאשר המושל מקבל לשה"ר ודברי רכילות ייעשו משרתיו רשעים והולכי רכיל למצוא חן בעיני אדוניהם. (ועיין הלכות איסורי רכילות כלל ה' באר מים חיים אות א').

[יד] זכור את אשר עשה ה' אליך למרים וסמך ליה השמר בנגע צרעת, כלומר השמר פן תשכח ותדבר לשון

מקור החיים

שְׁכַתְּבָה הַתּוֹרָה לְשֹׁמֵר מְאֹד, הַפּוֹנֶה שְׁלֹא לְשַׁכַּח מְלֵהֲזָהָר מְלִשׁוֹן-הָרֶעַ, שְׁלֹא תָבֹא עָלֶיךָ הַצָּרֶעַת עַל-יְדֵי סִפּוֹר הַזֶּה:

באר מים חיים

בהרת, אפשר דגם זה נכנס בכלל לאו. ובפרט לפי מה שכתב המהרש"א בשבועות (כ:) בחידושי אגדות (טו), דכל היכי דיש בענין הזה לאו גם כן אז חוזר הענין לכללו, דכל היכי דכתיב שמירה הוא לא תעשה. אם כן בענין לשון הרע דיש גם כן לאו דלא תלך רכיל (ויקרא יט טז) כמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות פ"ז ה"א-ב טז), אתי גם כן האי שמירה ללאו: ומה שסתמנו הדברים וכללנו לאו זה אף ברכילות, משום דבאמת רכילות מביא גם כן לידי צרעת, כדמוכח בערכין (טז. יז) בגמרא דמשני הא דאהנו מעשיו נגעים באים עליו, פירש רש"י שנתקוטטו על ידו. ועוד ראיה מדואג שנענש בצרעת כדאיתא בסנהדרין (קו: יח), ודואג רוכל היה כדאיתא בכמה מקומות יט): וכללנו נמי אף שלא בפניו ממעשה דמרים, דהיתה גם כן שלא בפני משה כדאיתא בספרי פרשת תצא (דברים כד ט) ואף-על-פי-כן נענשה בצרעת, וכוודאי על אמת גם-כן העונש הזה, כדאיתא ברבותינו זכרונם לברכה כא] שלושה אמרו אמת דואג ובני רמון הבארותי וכו', ואף-על-פי-כן נענש דואג וכנ"ל, ואין חילוק בין איסור רכילות ללשה"ר וכנ"ל. אך על המקבל צריך עיון, אם הוא שותק ואינו מסייע לו בשום דיבור, רק שהוא מאמין לו

אוצר החיים

הרע ותלקה כמותה. ודרשו בספרי השמר בלב זכור בפה, וקיימא לן השמר הכתוב אצל מצות עשה היא נמי מצות עשה, הלכך מצוה על האדם להעלות על לבו כל יום דבור מרים ועונשה, כדי שיסגור פיו ויחרד מלדבר לשון הרע, וזה עון גדול.

[טו] דיבור המתחיל זכור ושמור בדבור אחד נאמרו. מה שהקשה הרא"ם לדברי הרמב"ן הא אמרינן דהשמר דעשה עשה הוא, לאו קושיא היא כלל, דלא קאמרינן הכי דהשמר דעשה עשה הוא אלא היכא דלא שייך במצוה ההיא לא תעשה, אבל הכא במצות שבת כיון דאיכא ביה מצות לא תעשה כמפורש בהאי קרא לא תעשה כל מלאכה, אית לן למיזל בתר כללין דהשמר אינו אלא לא תעשה.

[טז] הובא לעיל אות א. [יז] אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן על שבעה דברים נגעים באין, על לשון הרע וכו'. על לשון הרע דכתיב מלשני בסתר רעהו אותו אצמית וכו'. איני והא אמר רבי ענני בר ששון למה נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין וכו', מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול וכו'. לא קשיא הא דאהנו מעשיו הא דלא אהנו מעשיו, אי אהנו מעשיו אתו נגעים עליה אי לא אהנו מעשיו מעיל מכפר.

[יח] רב אמר (דואג) נצטרע. [יט] עיין רבינו יונה (מאמר רכב) החלק השלישי הולך רכיל, והוזהרנו על זה מן התורה שנאמר לא תלך רכיל בעמך. וגם זה נקרא לשה"ר, והוא בכלל כת מספרי לשה"ר. כמו שזכרו רז"ל על דואג האדומי שהיה בעל לשה"ר כי הגיד לשאול ויאמר לו בא רוד אל בית אחימלך. (ועיין כסף משנה פ"ז הל' דעות ה"א הובא להלן הלכות רכילות בבאר מים חיים כלל א' סק"ד).

כ] זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים. וכי מה ענין זה לזה, סמכו ענין לו ללמדך שאין נגעים באים אלא על לשון הרע. והרי דברים קל וחומר, ומה מרים שלא דברה אלא שלא בפניו של משה ולהנייתו של משה ולשבחו של מקום ולבנינו של עולם כך נענשה, כל המדבר כגנותו של חבירו ברבים על אחת כמה וכמה.

כא] כרייתא מעשה תורה (המיוחס לרבינו הקדוש) סימן של"ב. ג' אמרו אמת ואכרו מן העולם הזה ועולם הבא, מרגלים, ודואג, ובני רמון הבארותי.